

УДК 351.743:351.74

О. М. Ромашко

О. Г. Власов

І. В. Євтушенко

ОБґРУНТУВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

На основі сформованих авторських підходів до визначення понятійно-категоріального апарату проблематики, з урахуванням наукових поглядів вітчизняних дослідників, а також позиції законодавця аргументовано, що громадська безпека за своєю сутністю є нормативно врегульованим правовим режимом, обов'язки з підтримання якого покладаються на Національну гвардію України. Доведено, що нормативна врегульованість діяльності Національної гвардії України передбачає настання її юридичного обов'язку не лише забезпечувати громадську безпеку, а здійснювати це лише у встановлений чинним законодавством України спосіб і виключно в інтересах суспільства, з усвідомленням того, що становить загрозу в певній громаді, а що ні. Сформовано висновок про зміст і спрямованість поняття «забезпечення громадської безпеки Національною гвардією України».

Ключові слова: *Національна гвардія України, режим, безпека, громада, громадська безпека, закон, порядок.*

Постановка проблеми. Громада як основна ланка суспільства, що визначає напрям політики та відіграє найважливішу роль у суспільному житті держави, потребує систематичної оптимізації механізму свого захисту. Водночас, як демонструє Революція Гідності, участь громади в суспільному житті держави є визначальною, а її роль та основні методи потребують суттєвого захисту з боку держави. Справедливість та демократичність у цьому питанні може бути досягнута лише у спосіб поступової оптимізації прикладних інститутів, що забезпечують права і свободи людини й громадянина.

Так, Національна гвардія України серед спектру найважливіших і основних обов'язків здійснює також заходи із забезпечення громадського порядку. Питання визначення сутності та змісту громадського порядку в науці доволі плюралістичне, проте основною ідеєю забезпечення громадської безпеки є створення таких умов, за яких права і свободи всіх членів громади будуть забезпечені від порушення.

Обов'язки, що покладаються на Національну гвардію України та спрямовані на забезпечення громадської безпеки, відіграють визначальну роль у функціонуванні відповідного механізму, але, як засвідчує аналіз наявних у наукових джерелах позицій, це питання досі не досліджено комплексно, а зважаючи на динамічний розвиток

правової системи суспільства, потребує подальшого додаткового опрацювання.

Автори статті безпосередню увагу звертають на те, що питання забезпечення громадської безпеки як найбільш дієвий механізм захисту прав і свобод людини й громадянина взаємопов'язане з основними обов'язками Національної гвардії України, і саме тому воно потребує аналізу з урахуванням наукових позицій учених, нормативно-правових актів і міжнародної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом механізм забезпечення Національною гвардією України громадської безпеки, а також процедура забезпечення прав і свобод людини й громадянина неодноразово досліджувалися такими вітчизняними вченими, як В. Доненко, Я. Кондратьєв, М. Логвиненко, М. Небеська, В. Орлов, Ю. Римаренко, А. Сergygin, В. Тацій, Ю. Шемшученко та багатьма іншими. Проте, на думку авторів, окремої уваги потребує аналіз обов'язків Національної гвардії України у сфері забезпечення громадської безпеки.

Метою статті є аналіз повноважень Національної гвардії України у сфері забезпечення громадської безпеки шляхом з'ясування поняття громадської безпеки, її сутності та змісту, встановлення основних обов'язків відповідно до чинного законодавства

України, що регламентують забезпечення громадської безпеки та надання основних рекомендацій і тлумачень щодо ефективного виконання Національною гвардією України завдань за призначенням.

Виклад основного матеріалу. Національна гвардія України є одним із найважливіших органів охорони і захисту правопорядку, що здійснює свої повноваження на території України в інтересах захисту прав і свобод людини й громадянина. Водночас широке коло функцій Національної гвардії України, зокрема й для забезпечення громадської безпеки, потребує додаткового вивчення та аналізу.

Передусім слід звернути увагу на тлумачення поняття «громадська безпека у вітчизняній науці», що дасть змогу, більш чітко розуміючи компоненти дослідження, здійснити його якомога ефективніше.

У Міжнародній поліцейській енциклопедії зазначається, що громадська безпека являє собою систему суспільних відносин, урегульованих правовими нормами з метою забезпечення безпеки особи, громадського спокою, сприятливих умов праці і відпочинку громадян, нормального функціонування державних органів, громадських об'єднань, підприємств, установ і організацій від загрози, що походить від злочинних та інших протиправних посягань, порушення порядку користування джерелом підвищеної небезпеки, предметами і речовинами, вилученими з вільного обігу, явищ негативного техногенного і природного характеру, а також особливих обставин [1, с. 91]. Водночас вважати громадську безпеку системою суспільних відносин, що має на меті забезпечення правопорядку в громаді (суспільстві), стало традиційним у науковій спільноті, але обґрунтування конкретних завдань, що формують власне «процес» забезпечення громадської безпеки, досі залишається дискусійним, тому ця частина визначення, наданого у Міжнародній поліцейській енциклопедії, потребує деталізації.

Науковець О. Серьогін стверджує, що громадська безпека – це система суспільних відносин, що складаються відповідно до правових норм під час використання об'єктів, що становлять підвищену небезпеку для суспільства, чи у разі настання особливих умов [2, с. 16]. Проте, на думку авторів, таке вузьке тлумачення поняття «громадська безпека» не може бути застосовано у вітчизняних реаліях, оскільки корінним і вихідним у цьому словосполученні є поняття «громада», що являє собою певну кількість осіб, які проживають на конкретній території, а саме тому етимологічно

обґрунтовується належність до категорії громадської безпеки не лише убезпечення осіб від ризиків у користуванні об'єктами підвищеної небезпеки. Автори вважають, що до такої категорії передусім слід віднести базові (конституційні) права і свободи людини й громадянина.

Учений В. Доненко наголошує, що громадську безпеку потрібно розглядати як стан захищеності духовних та матеріальних цінностей суспільства, встановленого порядку діяльності, майнових та немайнових прав, свобод кожної людини цього суспільства від зовнішніх та внутрішніх загроз, який забезпечує умови для їх нормальної життєдіяльності та розвитку [3, с. 32]. Позиція авторів цілком відповідає запропонованому визначенню, оскільки воно, на їх думку, містить основний перелік необхідних для реалізації завдань, щоб у межах поняття «громада» можна було гарантувати «безпеку». До того ж це поняття, як вважають автори, може бути співвіднесено як на рівні територіальної громади, так і всіх громадян України як великої громади.

Доволі поширеним у наукових колах є твердження про те, що поряд з іншими існують і такі форми прояву громадської безпеки, як: технічна безпека, пов'язана з безпечним використанням енергетичного, газового, промислового господарства; безпека в умовах стихійних природних явищ тощо [4, с. 12]. Саме тому автори пропонують віднести і цей елемент до переліку необхідних компонентів у контексті забезпечення громадської безпеки.

Дослідниця М. Небеська зазначає, що під громадською безпекою слід розуміти «загальну захищеність, що відповідає інтересам суспільства і громадян, стан суспільних відносин, що запобігає загрозі заподіяння шкоди і забезпечує тим самим їх нормальне функціонування» [5, с. 14]. На думку авторів, це найлаконічніше і найвлучніше формулювання поняття «громадська безпека», оскільки зміст цього явища фрагментарно може бути висвітлено у низці актів законодавства України, що між собою не пов'язані, а саме тому науковий аналіз такої комплексної категорії слід розпочинати не з визначення завдань, а з формулювання сутності явища та кінцевої мети.

Громадський порядок також розглядається як урегульована правовими та іншими соціальними нормами система суспільних відносин, що забезпечує належний стан громадського та особистого спокою громадян, повагу честі та людської гідності, додержання норм суспільної моралі [6, с. 18; 7, с. 224], що також цілком відповідає виокремленій меті цього явища.

Таким чином, як вважають автори, громадською безпекою є передбачений актами законодавства України стан суспільних відносин у певній громаді, за якого не порушуються права і свободи людини й громадянина, що й забезпечує її нормальну та стабільну життєдіяльність.

Водночас, використовуючи сформоване поняття громадської безпеки та розуміючи сутність її забезпечення, автори пропонують проаналізувати основний у питанні організації роботи Національної гвардії України нормативно-правовий акт – Закон України «Про Національну гвардію України», що чітко регламентує перелік усіх обов'язків, що покладаються на відповідний орган.

Зазначений вище Закон щодо визначення правових засад діяльності Національної гвардії України акцентує, що Національна гвардія України у своїй діяльності керується Конституцією України, цим та іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами [8]. Це й передбачає настання юридичного обов'язку Національної гвардії України не лише забезпечувати громадську безпеку, а здійснювати це лише у встановлений чинним законодавством України спосіб і виключно в інтересах суспільства, з усвідомленням того, що становить загрозу у певній громаді, а що ні.

Порядком організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку передбачається, що сили та засоби Національної гвардії України залучаються до забезпечення громадської безпеки:

1) для виконання завдань щодо спільного патрулювання нарядами вулиць, площ, парків, скверів, вокзалів, аеропортів, морських та річкових портів, інших публічних (громадських) місць;

2) для виконання завдань щодо забезпечення громадської безпеки під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових та спортивних заходів, а також під час заходів у публічних (громадських) місцях за участі осіб, відносно яких здійснюється державна охорона, а також щодо проведення спільних заходів з метою стабілізації оперативної обстановки у разі її загострення у межах території однієї чи кількох адміністративно-територіальних одиниць [9].

Проте зазначений перелік можна вважати більш диспозитивним, ніж визначені Законом України «Про Національну гвардію України» обов'язки Національної гвардії України щодо забезпечення громадської безпеки. Водночас питання про виконання завдань щодо спільного патрулювання нарядами територій, що належать громадам (чи то регіональним, чи в загальнодержавному масштабі), є фактичним обов'язком Національної гвардії України, виконання якого безпосередньо забезпечує нормальне функціонування кола осіб, що проживають на території, де працівники здійснюють таке патрулювання.

Крім цього, відповідним Законом України частиною першою статті 12 (Обов'язки Національної гвардії України) передбачається також перелік обов'язків Національної гвардії України, а саме:

– брати участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадської безпеки і порядку, у тому числі під час проведення зборів, мітингів, вуличних походів, демонстрацій, інших масових заходів;

– уживати заходів щодо затримання осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, осіб, які вчинили втечу з місць позбавлення волі, дезертирів;

– надавати допомогу в ліквідації наслідків природних, техногенних, екологічних катастроф;

– брати участь у відновленні конституційного правопорядку, порушеного під час спроб захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, а також у відновленні діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, порушеної у результаті здійснення протиправних дій, у тому числі на підґрунті міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів;

– розблоковувати або припиняти протиправні дії у разі захоплення важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

– протидіяти масовим заворушенням;

– виконувати завдання територіальної оборони;

– брати участь у припиненні групових протиправних дій осіб, узятих під варту, засуджених, а також у ліквідації їх наслідків в установах попереднього ув'язнення, виконання покарань [8].

Висновки

На основі викладеного вище можна зазначити таке.

1. Проаналізовані обов'язки Національної гвардії України, що належать суто до процесу забезпечення громадської безпеки гвардією у межах компетенції, дають підстави стверджувати, що авторами було досягнуто правильного висновку про зміст і спрямованість поняття «забезпечення громадської безпеки Національною гвардією України». Оскільки всі без винятку обов'язки прямо чи опосередковано вказують на необхідність здійснення Національною гвардією України своїх обов'язків на певній конкретній території, а також забезпечення прав і свобод людини й громадянина тією мірою, щоб вони почували себе захищеними і мали можливість жити у звичному для себе ритмі.

2. На основі сформованих авторських підходів до визначення понятійно-категоріального апарату проблематики, спираючись на наукові погляди вітчизняних дослідників, а також позицію законодавця, викладену в нормативно-правових актах, авторами аргументовано, що громадська безпека за своєю сутністю є нормативно врегульованим правовим режимом, обов'язки з підтримання якого покладаються на Національну гвардію України. Основними елементами такого правового режиму є нормальне функціонування елементів інфраструктури, забезпеченість правами і свободами людини й громадянина всіх, без виключення, членів конкретної громади (або ж усієї країни), а також інші елементи, що можуть у разі їх деструкції негативно вплинути на нормальний стан життєдіяльності людей і громадян.

Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на обґрунтування ролі та місця Національної гвардії України серед складових сектора безпеки і оборони України у сфері забезпечення громадської безпеки.

Перелік джерел посилання

1. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Т. 1 : Теоретико-методологічні та концептуальні засади

поліцейського права та поліцейської деонтології. Київ : Ін Юре, 2003. 1232 с.

2. Серегин А. В. Сущность общественного порядка и общественной безопасности как объектов административно-правовой системы. *Актуальные проблемы совершенствования охраны общественного порядка и общественной безопасности в условиях перестройки*. Москва, 1989. С. 12–21.

3. Доненко В. В. «Громадський порядок», «громадська безпека», «безпека дорожнього руху» як складові безпеки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 29–37.

4. Логвиненко М. І. Правове регулювання діяльності міліції по забезпеченню політичного права громадян на свободу зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2004. 20 с.

5. Небеська М. С. Органи внутрішніх справ як суб'єкти забезпечення прав і свобод людини у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 20 с.

6. Серегин А. В. Советский общественный порядок и административно-правовые средства его укрепления : учеб. пособие. Москва : Академия МВД СССР, 1975. 195 с.

7. Орлов В. А. Конституційно-правова основа громадського порядку. *Вісник Маріупольського державного університету. Право*. 2013. Вип. 5. С. 223–229.

8. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.

9. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : наказ МВС України від 10.08.2016 р. № 773. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16> (дата звернення: 05.09.2021).

Стаття надійшла до редакції 30.08.2021 р.

УДК 351.743:351.74

О. Н. Ромашко, А. Г. Власов, И. В. Евтушенко

ОБОСНОВАНИЕ ПОЛНОМОЧИЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

На основе сложившихся авторских подходов к определению понятийно-категориального аппарата проблематики, опираясь на научные взгляды отечественных исследователей, а также позицию законодателя, аргументировано, что общественная безопасность по своей сути является нормативно урегулированным правовым режимом, обязанности по поддержанию которого возлагаются на Национальную гвардию Украины. Доказано, что нормативная урегулированность деятельности Национальной гвардии Украины предусматривает наступление ее юридической обязанности не только обеспечивать общественную безопасность, а осуществлять это только в установленный действующим законодательством Украины способом и исключительно в интересах общества, с осознанием того, что является угрозой в определенной общине, а что нет. Сформулирован вывод о содержании и направленности понятия «обеспечение общественной безопасности Национальной гвардией Украины».

Ключевые слова: Национальная гвардия Украины, режим, безопасность, общество, общественная безопасность, закон, порядок.

UDC 351.743:351.74

O. Romashko, O. Vlasov, I. Yevtushenko

JUSTIFICATION OF RESPONSIBILITIES OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE IN THE FIELD OF PUBLIC SAFETY

The article, based on the author's approaches to the definition of the conceptual and categorical apparatus of the issue, based on the scientific views of domestic researchers, as well as the position of the legislator, set out in regulations argues that public safety is essentially a regulated legal regime, which are entrusted to the National Guard of Ukraine.

The main elements of such a legal regime are the normal functioning of infrastructure elements, human and civil rights and freedoms of all, without exception, members of a particular community (or the whole country), as well as other elements that may, if destroyed, adversely affect normal life people and citizens.

It is proved that the normative regulation of the National Guard of Ukraine provides for the emergence of its legal obligation not only to ensure public safety, but to do so only in the manner prescribed by current legislation of Ukraine and solely in the interests of society, knowing what is a threat in a community what not.

The author expressed the position that the analyzed responsibilities of the National Guard of Ukraine, which relate purely to the process of public security by the guard within its competence, give grounds to claim that the author reached the correct conclusion about the content and direction of the National Guard of Ukraine. Because all, without exception, responsibilities directly or indirectly indicate the need for the National Guard of Ukraine to perform its duties in a particular area, as well as ensuring human and civil rights and freedoms to the extent that they feel protected and able to live in the usual rhythm.

Keywords: National Guard of Ukraine, regime, security, community, public safety, law, order.

Ромашко Олег Миколайович – старший викладач кафедри забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0003-1601-1591>

Власов Олександр Геннадійович – старший викладач кафедри забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0003-0641-1057>

Євтушенко Ігор Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри тактико-спеціальної, вогневої та спеціальної фізичної підготовки Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
<https://orcid.org/0000-0003-4299-6398>